

HonigBreetHuis

Een uitgave van de vereniging tot instandhouding en uitbreiding der Zaanlandse oudheidkundige verzameling Jacob Honig Jansz. Jr.

VAN DE VOORZITTER

De maand januari is een geschikt moment om én even terug te kijken en meer nog, vooruit zien naar het nieuwe jaar.

Terugkijkend naar 2008, het jaar waarin ik voorzitter mocht worden van het ZOV/Honig Breethuis, merk ik op dat we met een enthousiast team van collega bestuursleden en een veel groter team van vrijwilligers een goed jaar hebben gehad. Het stokje overnemen van het toegewijde bestuurslid en de goede voorzitter die Gerrit Teders gedurende langere tijd was, heb ik beschouwd als een uitdaging en een eer. Een eer om met mijn collega-bestuursleden richting te kunnen geven aan beleid en uitvoering van een instituutje als het HBhuis.

Ja, als instituut, nu nog instituutje, omdat ons HBhuis veel meer is en wil zijn dan alleen een prachtig ingericht huis uit de 19^e eeuw. Dat was altijd al zo. Immers, we hebben een uitgebreide ZOV-collectie, die nu een basiscollectie vormt in het Zaanse Museum. Tevens hebben we een uitgebreide platte collectie in het Zaanse Gemeentearchief. Maar ter overpeinzing ware dat we in voorbije jaren, met een overigens enthousiaste groep vrijwilligers, al ons moois slechts beperkt - in aantallen bezoekers gemeten - overbrachten aan onze Zaanse inwoners en overige bezoekers.

Dat willen we veranderen. Dat was voor ons reden om ons te bezinnen op de toekomst om in een nieuwe missiestatement op een dynamische manier vast te leggen, dat we fors willen groeien in aantallen bezoekers, veel nieuwe vrijwilligers voor alle mogelijke soorten commissies, dat we belangstelling en deskundigheid bij bestaande en nieuwe leden

willen mobiliseren om met behulp van onze al dan niet tentoongestelde collecties kennis en inzicht van het heden te relateren aan een andere energieke periode, namelijk die van het begin van de industriële revolutie, rond medio 19^e eeuw. Toen een energieke periode, met revolutionair denken; een periode van opbloei van industrie en zakendoen. Nu heet dat business re-activating. Bij dat beeld behoren lezingen en colleges over denken, leven, medicijnen, psychologie, geloofsbeleving van toen, nu en naar de toekomst.

De periode van midden 19e eeuw heette weliswaar niet de belle époque, maar heeft wel ongelofelijk veel moois voort gebracht. Dat willen we u laten zien d.m.v. veel maandelijkse prachtige concerten, bijna ieder kwartaal nieuwe en mooie tentoonstellingen. Wij willen qua interieur en ook(!) als organisatie doorlopend vernieuwen en hopelijk ook verbeteren.

Het is ook alsof onze voorouders ons een boodschap hebben meegegeven, wees sociaal, laat anderen meegenieten en stimuleer je omgeving. Wat een tijd toen... en wat een tijd nu. Dat we weer dezelfde uitdagingen van toen als stimulans en uitdaging voor de huidige tijd mogen en kunnen beleven. Maar dat moeten we dan ook wel doen... We zoeken dus vrijwilligers, die ons komen steunen in diverse commissies, deskundigen, kunsthistorici, mannen en vrouwen die zich in een onderwerp hebben verdiept en ons daarover willen vertellen. En we willen hen faciliteren om die kennis te verkrijgen en we willen hen een platform bieden. Vandaar een dynamisch missiestatement, om uitdagingen en kansen die we zullen moeten creëren én grijpen in een periode vol financiële en sociale bedreigingen.

Vroeger al, had ondernemend Zaanstreek een stevige onderlinge samenhang. In 2009 zullen we de samenwerking met vele andere Zaanse instituten en bedrijfsleven verder leven in gaan blazen. Ziet u wel, we hebben ook u nodig. 't Histore se répète. U ziet, dat past weer bij ons, bij het HBhuis en de ZOV. We hebben aan onze maatschappelijke taak een nieuwe actieve invulling gegeven. In 2008 hebben we veel educatieve projecten gehad. Er waren periodes dat er bijna iedere week groepen schoolkinderen in ons huis actief waren. We hebben aparte educatieve vrijwilligers. Grote musea zouden zeggen "onze educatieve dienst". We hebben ouderen uit (te)huizen zover gekregen dat ze bij ons kwamen kijken, beleven en natuurlijk ook hun eigen verhalen vertellen. En... we zijn er heel erg trots op dat we de eerste groepen allochtone vrouwen in ons huis hebben kunnen verwelkomen. Deze initiatieven willen we in 2009 veel verder gaan uitbreiden.

2009 wordt voor ons een bijzonder jaar. We gaan in het 2^e halfjaar ons 10 jarig bestaan van ons huis in de nieuwe opzet vieren, met prachtige en leuke exposities, die veel bezoekers zullen gaan trekken omdat ze uniek zijn in haar soort. Dat geldt ook voor de fraaie concert- en lezingenreeks.

U merkt dat we u nodig hebben om ons weer eens opnieuw te bezoeken, met ons mee te doen als vrijwilliger in een van de vele commissies. En u raadt het al, steun ons dit jaar ook financieel flink. We hebben het echt nodig. En als u bovenstaande leest, hoop ik dat u zult zeggen, ze verdienen het ook!

Jan Nieuwhoff
Voorzitter

EEN BIJZONDERE BORDUURLAP

In de Collectie ZOV bevindt zich een ruime hoeveelheid borduurwerk onder de noemer: 'merklap'. Een 'merklap' is in feite een door meisjes en jonge vrouwen uitgevoerde oefening in het borduren van letters en cijfers om later in staat te zijn de kostbare linnenuitzet van geborduurde naamletters te voorzien. Het bleef echter niet bij letters en cijfers. De merklappen werden veelal mede voorzien van allerhande motieven zoals bloem-, dier- en bijbelse motieven alsmede rand- en geometrische motieven. Merklappen werden in Nederland vervaardigd vanaf de 17^e tot in de 20^e eeuw. Ook zijn er lappen die niet primair dienden om het 'merken' te oefenen zoals stop- en borduurlappen. Dergelijk textiel erfgoed is tegenwoordig zeer gezocht, zeldzaam en helaas vrij kostbaar.

Het mag dan ook gerust uniek genoemd worden dat ons in 2008 – door bemiddeling van Simon Honig (†) – een borduurlap uit de 18^e eeuw van Zaanse oorsprong te koop werd aangeboden. Een textielliefhebster uit de Verenigde Staten heeft de lap aangeschaft op een veiling in Engeland. De borduurlap is in opdracht van de vorige eigenaresse door mevrouw An Moonen, textieldeskundige te Westervoort, gereinigd en geconserveerd en weer teruggeplaatst in de oorspronkelijke lijst uit de tijd.

De borduurlap is, gezien de tekst daarop, vervaardigd door N.H. Vis in 1770. Volgens mededeling van Simon Honig is dit Neeltje Heymesdochter Vis, geboren te Oost-Zaandam op 25 oktober 1755 en overleden te Zaandam (Oost- en West-Zaandam waren inmiddels tot de stad Zaandam verenigd) op 22 maart 1826. Neeltje was dus 15 jaar oud toen zij de borduurlap vervaardigde. Behalve naam en jaartal bevat de borduurlap vele motieven.

Neeltje stamde uit een geslacht van Oost-Zaandamse verffabrikanten. Zij was een dochter van Heyme Jansz. Vis (1729 – 1792) en Neeltje Jansdochter Zwaardemaker (1729 – 1790). Vader Heyme was verfmaler met onder meer de molens de Duynjaager en de Pauwin. Neeltje trad in 1777 in het huwelijk met Jan Gerritszoon Jut. Hij werd slechts 32 jaar oud. Neeltje en Jan hadden één zoon: Gerrit.

Neeltje hertrouwde in 1790 met Hendrik Janszoon Gruys. Dit huwelijk is kinderloos gebleven. Neeltje overleefde ook haar tweede echtgenoot én haar enige zoon

Wat betreft de motieven op de borduurlap was mevrouw Moonen zo vriendelijk ons daarover desgevraagd het volgende mee te delen:

“Wat mij trof toen ik de borduurlap voor

het eerst zag was het grote middenmotief: de boom met het hart en de vogels. In het boek van M.G.A. Schipper-van Lottum ‘Over merklappen gesproken ...’ staat een dergelijke boom afgebeeld op de merklappen afkomstig uit de Zaanstreek, te weten nr. 128 anno 1691 die zich momenteel in de collectie van het Nederlands Openlucht Museum te Arnhem bevindt, alsmede nr. 130 uit de periode 1700-1725. Variaties van deze boom zijn te vinden op merklappen ‘van boven het IJ’, tot in West-Friesland. Ook het aantal van 2x negen vogels is hetzelfde als bij

de lappen uit de Zaanstreek. De twee levensboompjes rechts en links onder hebben Friese invloed door de rand met ‘rondjes’ die op Marken ook wel Spaanse Oogjes worden genoemd. De twee bloempotten zijn niet typisch streekgebonden. Dergelijke bloempotten staan al vroeg afgebeeld in de oude patroonboeken voor kruissteek uit de 16de eeuw. De twee hondjes zullen ongetwijfeld persoonlijke voorkeur van Neeltje zijn geweest. Zij staan voor trouw. Voorts zien wij de Nederlandse Maagd in de Hollandse tuin met scepter en vrijheidshoed met aan weerszijden de kat, ‘een dier dat zich nimmer zijn vrijheid laat ontnemen’ aldus A. Meulenbelt-Nieuwburg in ‘Merklapmotieven en hun symboliek’. De twee bootjes zal Neeltje zeker hebben gekozen vanwege de Zaan. Zij staan volgens Meulenbelt voor de vaart van de ziel naar de veilige haven. De gekroonde harten met daaromheen bloemenkransen symboliseren de goddelijke liefde die een kroon plaatst op het hart en het omlijst met bloemenkransen. Of Neeltje zich bewust is geweest van deze symboliek vraag ik me af. Ze zal ze ongetwijfeld van andere merklappen gehaald hebben. Ze heeft wel bewust voor de beige en blauwe kleuren gekozen; een ‘gewone’ merklap heeft vaak veel meer kleuren. Het feit dat ze hem heeft gemaakt toen ze al 15 was, duidt erop dat dit na haar ‘gewone’ merklap geweest moet zijn. Hij is duidelijk voor iemand gemaakt en ingelijst,” aldus mevrouw Moonen.

En zo is de borduurlap van Neeltje Vis uit Oost-Zaandam na een wereldreis via Engeland en de Verenigde Staten weer terug in de Zaanstreek, om precies te zijn: in het Zaanse Museum in Zaandam-oost

Hans Pielkenrood

Litteratuur:

Joke Visser, “Merklappen uit de lage landen”.
Ir. E.B. van Gelder, “Heyme Vis” in de Encyclopedie van de Zaanstreek.
S. Honig Jz.: parenteel, kwartierstaat en persoonskaart van Neeltje Heymesdochter Vis.

SUCCESSVOLLE WANDELINGEN EN EEN BEZOEK AAN ONS HUIS DOOR ALLOCHTONE DAMES.

Eind 2006 tijdens een p.r.-commissie vergadering werd het idee geopperd om te proberen vanuit het Honig Breethuis een wandeling door Oud-Zaandijk, gecombineerd met een bezoek aan ons huis en na afloop een drankje in de Zaankamer, een kans te geven.

In maart en april 2007 werden de eerste wandelingen georganiseerd en meteen met groot succes.

Ik had er een goed gevoel over en wist zeker dat ik hiermee door wilde gaan.

Er wordt ook enthousiast gereageerd door mensen die de berichtjes in de krant en op onze website lezen. Ook mensen die iets organiseren in ons huis vinden het leuk dit te combineren met een wandeling door de buurt.

Nu, twee jaar later, zijn er vele wandelingen gemaakt met heel diverse groepen, waaronder personeel van een notariskantoor, een familie die

voor een deel hun reunie bij ons vierde, een verjaardagspartijtje en 10 januari was de Onderlinge Zeilvereniging bij ons en ze vonden het jammer dat ze maar voor een paar uur hadden besproken.

In Martha Haanstra heb ik een enthousiaste 'collega' gevonden die ook begeleidt als we de groep in tweeën moeten splitsen of als ik onverwacht verhinderd ben. De eerstvolgende wandelingen staan gepland voor 1 maart en 5 april.

Ik hoop hier nog lang mee door te kunnen gaan, je ontmoet enthousiaste mensen en er is veel extra traffic in ons Huis.

Moeilijk is het om onze allochtone medeburgers enthousiast te maken voor een bezoek aan een museum en, wat voor ons belangrijk is, een bezoek aan ons Honig Breethuis! Na contact te hebben gelegd met een kennis die bij Welsaen een aantal uren per week een groepje dames lesgeeft en na veel overleg was het op 11-11-2008 zover!! Het was een ontzettend leuk bezoek, de 8 dames waren de weken

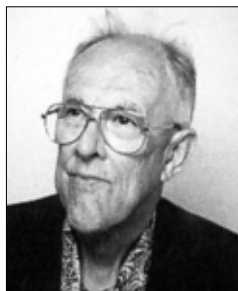

daarvoor 'klaargestoomd' voor deze voor hen heel bijzondere middag. Aanvankelijk erg stil, kwamen ze steeds meer los en vooral met behulp van handen en voeten konden wij veel van hun vragen beantwoorden. Ook de begeleidsters waren blij met dit succesvol verlopen bezoek. Het zal zeker een vervolg krijgen.

Margriet van Lokhorst.

AFSCHEID

Wij hebben in de afgelopen periode afscheid moeten nemen van twee mensen die veel voor onze vereniging hebben betekend. Het zijn de heer J.A. Latenstein (overleden 28 december 2007) en de heer S. Honig Jz. (overleden 3 december 2008).

Jaap Latenstein heeft 21 jaar lang (tot 1994) voor ons bestuur de pen gevoerd. Hij was de laatste secretaris die dit ambt uitoefende zonder moderne hulpmiddelen (anders dan de typemachine). Hij was tevens de laatste vertegenwoordiger van zijn generatie in ons bestuur. Jaap was "de man achter de schermen" zoals wij in een interview met hem in een nieuwsbrief uit 1994 kunnen lezen. "Iemand die rustig en onverstoord

ongelofelijk veel werk verzet voor het behoud van de Zaanse cultuur". En – zo voeg ik er aan toe – iemand die graag relativeerde én die beschikte over een grote dosis (droge) humor. Als geboren Zaandijker en liefhebber van de Zaanse streekgeschiedenis beschikte hij bovendien over voor ons veel belangrijke praktische kennis. Jaap paarde die kennis aan een groot vermogen om beeldend en boeiend te vertellen. Met Jaap Latenstein was het "never a dull moment"!

Met **Simon Honig** missen wij iemand die ons bestuur regelmatig gevraagd én ongevraagd van advies voorzag. Als achterkleinzoon van

de grondlegger van de Collectie ZOV en klein-zoon van degene die zich méér dan 50 jaar conservator van die collectie mocht noemen, had hij een bijzondere band met zowel collectie als Honig Breethuis. Simon beschikte over een ongeëvenaarde kennis van de geschiedenis van de Zaanstreek, de Zaanse cultuur in de meest brede zin en van de genealogie van vele Zaanse families. Als wij behoefte hadden aan een deskundig oordeel over Zaanse zaken, dan klopten wij nimmer tevergeefs bij Simon aan. Hij deelde zijn kennis graag met anderen en daar hebben

wij mede – en in ruime mate – van mogen profiteren.

Wij zullen Jaap Latenstein en Simon Honig node missen!

HET HUIS - EVEN BIJPRATEN

Sinds het verschijnen van de laatste nieuwsbrief is er veel gebeurd in het Honig Breethuis. Een aantal ontwikkelingen wil ik hieronder nader toelichten.

De c.v. ketel, die inmiddels twaalf jaar oud was, stopte er mee en vanwege het kwetsbare interieur moest in zeer korte tijd een nieuwe geplaatst worden.

Om bij de kachels te blijven. De Zaankamer heeft ook een andere antieke kachel gekregen. Het gaat om een kolomkachel uit ca. 1830 – 1840 met een hoogte van 124 cm. Degene die deze kachel heeft geschonken, heeft dit gedaan op voorwaarde dat hij permanent geplaatst zou worden voor de nis in de Zaankamer. Deze hoge ronde nis, die erg zeldzaam blijkt te zijn boven het Y, dateert uit dezelfde periode als de kachel en werd speciaal voor dit soort kolomkachels gemaakt.

Door de nog niet zo lang geleden geplaatste meetapparatuur in het huis bleek, dat de luchtvochtigheid over het algemeen te hoog was voor de aanwezige museale objecten. Daarom zijn nieuwe luchtontvochtigers geplaatst met een grotere capaciteit. Een prettige bijkomstigheid is, dat door het aanbrengen van een afvoer naar buiten, geen waterbakken meer geleegd hoeven te worden.

Onze kleine expositieruimte, het kabinetje, heeft ook een wijziging ondergaan. De betimmering voor het raam in de voorgevel is verwijderd, waardoor het ruimtelijker is geworden en het een relatie heeft gekregen met het huis. De mening van de bezoekers is tot nu toe onverdeeld positief.

Zoals velen zullen weten was er een badkamer uitkomend op de gang tussen keuken en Zaankamer. De badkamer is, na vertrek van de beheerder, natuurlijk niet meer nodig. Deze ruimte is opnieuw ingericht, waardoor hij beter bruikbaar is als tweede toilet en er tevens een bergruimte is ontstaan voor de klappenstoelen die bij allerlei evenementen gebruikt worden.

De leegstaande vertrekken in de kap van de eerste verdieping krijgen ook langzaam maar zeker een nieuwe bestemming. Eén van de kamers wordt op dit moment als administratieruimte ingericht om de dienstkeuken te ontlasten. Een andere ruimte wordt gebruikt voor het educatieproject 'Erfgoed a la Carte'. Bij dit project krijgen basisschoolleerlingen de gelegenheid kennis te maken met het erfgoed in hun eigen omgeving.

Ik wil niet onvermeld laten dat veel van deze en andere ontwikkelingen mogelijk zijn door de inzet van onze vrijwilligers die het onderhoud verzorgen.

Erik v.d. Toorn Vrijthoff

CONCERTEN-PROGRAMMA:

De concerten in het Honig Breethuis worden steeds populairder en dat houdt in dat we helaas nog wel eens mensen moeten teleurstellen. Het is daarom belangrijk om hiervoor tijdig kaartjes te reserveren. U kunt dat telefonisch 075 - 6217626 op de tijden dat het huis open is of per e-mail via info@honigbreethuis.nl. Hiernaast het programma van de eerstkomende maanden. Op de website www.honigbreethuis.nl kunt u een paar weken vooraf al uitgebreide informatie over het aankomende programma vinden.

15 februari - Liederprogramma, Zanzarette Quintet

Het Zanzaretta Quintet zingt madrigalen van Carlo Gesualdo da Venosa (1560-1613) uit het vijfde en zesde boek, afgewisseld met intermezzi op gitaar.

15 maart - Liederprogramma, piano en klarinet-Marielle Koeman cs

19 april - Liederprogramma, blokfluit en zang - Jannie Kraan cs

Aanvangstijd 15.30 uur, toegangsprijs € 10,- inclusief consumptie. Na afloop is er gelegenheid nog wat na te praten bij een glas wijn in de Zaankamer.

COLOFON

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Vereniging tot instandhouding en uitbreiding van de oudheidkundige verzameling Jacob Honig Jsz. Jr. en heeft als doel de band tussen de vereniging, het Honig Breethuis en de leden te behouden en te versterken.

Redactie: Wijke van Ritbergen
Vormgeving: Ruud van Ritbergen
Drukwerk: Drukkerij De Top

Honig Breethuis.
Lagedijk 80 1544 BJ Zaandijk
Tel. 075-6217626
E-mail: secretariaat-HBhuis@planet.nl
Website: www.honigbreethuis.nl
Open: oktober - april van 13.30 - 16 uur, ma./za./1e kerstd./oud en nieuw gesloten.
Afspraken arrangementen en ontvangsten: J.A. Postmus-Brinkhuis (075-6283406) of tijdens openinguren bij het Honig Breethuis.